

NEM Verspreidingsonderzoek Muizen

Binnen het NEM Verspreidingsonderzoek Muizen worden sinds 2005 verspreidingsgegevens van kleine zoogdieren (muizen en spitsmuizen) verzameld met behulp van braakballen. Het project is met name gericht op de verspreiding en de veranderingen daarin van de zeldzamere soorten: noordse woelmuis (*Alexandromys oeconomicus*), waterspitsmuis (*Neomys fodiens*), veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*) en grote bosmuis (*Apodemus flavicollis*), maar levert uiteraard ook veel informatie over de 'gewone' soorten.

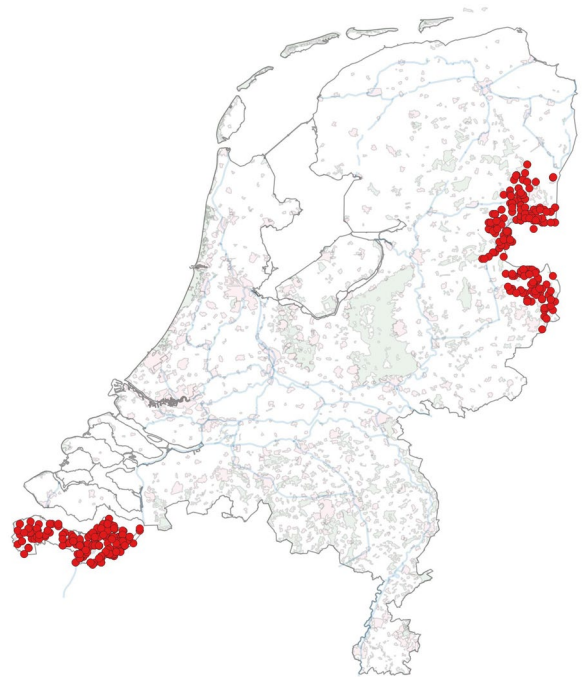
Figuur 1 Veldspitsmuis (bron: Wesley Overman)

Veldspitsmuis

De veldspitsmuis (figuur 1) is voor de meeste Nederlanders een onbekende soort, ook omdat hij maar in bepaalde delen van Nederland voorkomt. Deze vrij zeldzame soort heeft in Nederland een beschermde status en heeft volgens de Rode Lijst 2020 de status 'kwetsbaar'.

In Nederland is de veldspitsmuis beperkt tot Zeeuws-Vlaanderen en noordoost-Overijssel/zuidoost-Drenthe. Het braakbalonderzoek is verreweg de belangrijkste bron van data die inzicht geeft in de verspreiding van de soort (figuur 2). Het verspreidingsgebied van de veldspitsmuis in noordoost-Europa loopt als een boog om Nederland heen en raakt ons land dus in het oosten en zuidwesten. De soort wordt bij ons vooral aangetroffen in het kleinschalige agrarische cultuurlandschap, liefst met zandige bodem. De veldspitsmuis heeft

een voorkeur voor de wat warmere habitats met relatief open vegetatie, zoals die gevonden kunnen worden op dijken, langs akkers en in bermen. Veldspitsmuizen zijn duidelijk tweekleurig met een donkere rug die scherp afgescheiden is van de lichte buik. Kenmerkend is het doorlopen van het donker van de rug op de voorpoten, terwijl de staart ook tweekleurig is.

Figuur 2 Verspreiding van de veldspitsmuis op basis van braakbalvondsten vanaf 1994 (bron: Zoogdiervereniging)

Huisspitsmuis

De andere wittandspitsmuis van Nederland, de huisspitsmuis (*Crocidura russula*) komt zo'n beetje overal in ons land voor en omdat de soort ook vaak bij bewoning aangetroffen kan worden, is hij bij veel mensen wel bekend. Anders dan de veldspitsmuis heeft de huisspitsmuis een éénkleurig voorkomen (figuur 3).

Figuur 3 Huisspitsmuis (bron: Wesley Overman)

Huisspitsmuizen kunnen in een breed scala van habitats worden aangetroffen, van droog tot zeer nat en van bosgebieden tot in woningen. Vroeger kwamen huisspitsmuizen niet voor op onze eilanden in de Waddenzee of in de delta, maar dat beeld is inmiddels geheel achterhaald. Alle voormalige eilanden van Zuid-Holland en Zeeland zijn bereikt via dammen of middels grondtransporten. Van de Waddeneilanden ontbreekt de soort alleen nog op Vlieland en Terschelling, de andere eilanden zijn met hulp van de mens gekoloniseerd (figuur 4), wat soms grote gevolgen heeft voor de daar reeds aanwezige kleine zoogdiersoorten.

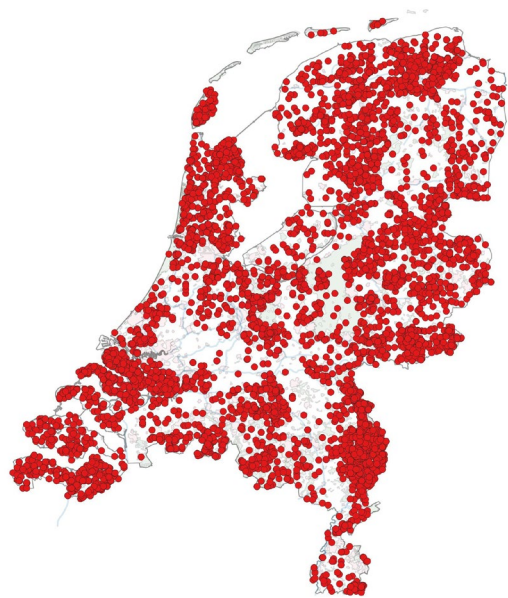
Breidt de veldspitsmuis zich uit?

Omdat van de veldspitsmuis bekend is dat hij vooral kan worden gevonden in de wat warmere habitats, kan de soort mogelijk profiteren van het gemiddeld hoger worden van de temperaturen in ons land en zijn verspreidingsgebied uitbreiden. Door uit onze braakbalonderzoek de data van drie 10-jaars intervallen te vergelijken, kunnen we wellicht enige veranderingen waarnemen. In de periode 1994-2003 hebben we in onze braakbaldatabase 411 vondsten van veldspitsmuis. Elke vondst kan bestaan uit meerdere dieren die in een braakbalpartij zijn aangetroffen, maar omdat een locatie meerdere jaren veldspitsmuizen kan hebben

opgeleverd is het aantal locaties op de kaart uiteraard beperkter. In vergelijking met 1994-2003 zijn er in de daaropvolgende periodes minder vondsten van veldspitsmuizen: 174 in de periode 2004-2013 en 187 in de periode 2014-2023.

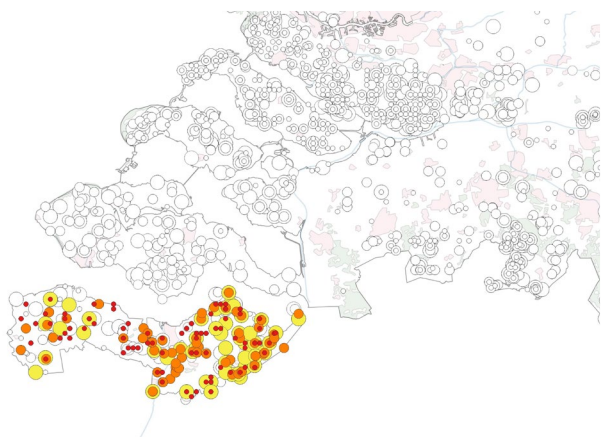
Wanneer we naar Zeeuws-Vlaanderen kijken (figuur 5) zien we dat in de periode 1994-2003 de hele oostelijke helft al bezet is met locaties met veldspitsmuisvondsten. Dit beeld blijft globaal hetzelfde in de twee daaropvolgende 10-jaarsperiodes. In het westelijke deel liggen meerdere rode stippen op grotere witte stippen, wat wil zeggen dat er in voorgaande periodes wel bemonsterd is, maar er pas in de laatste 10 jaar veldspitsmuizen zijn gevonden. Het lijkt er dus op of in een delen van westelijk Zeeuws-Vlaanderen enige vorm van uitbreiding waar te nemen is.

Wanneer we naar noordoost-Overijssel/zuidoost-Drenthe kijken (figuur 6) zien we dat verreweg de meeste veldspitsmuiswaarneming gedaan zijn in de periode 1994-2003. Alle waarnemingen uit de periode 2004-2013 en 2014-2023 liggen op locaties die al eerder veldspitsmuis leverden.

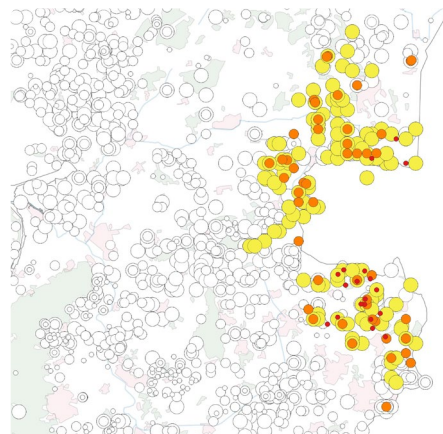
Figuur 4 Verspreiding van de huisspitsmuis op basis van braakbalvondsten vanaf 1994 (bron: Zoogdierverseniging)

Het beperkt aantal waarnemingen van veldspitsmuis uit de laatste 10 jaar (rode stippen; bijna alle in noordoost-Overijssel) vallen allen binnen het reeds bekende verspreidingsgebied. Op grond van deze data lijkt er in het oosten van ons land dan ook geen sprake te zijn van een eventuele uitbreiding van het areaal van de soort. Het aantal bemonsterde locaties is echter zeer gering.

Figuur 5 Verspreiding van de veldspitsmuis in Zeeuws-Vlaanderen op basis van braakbalvondsten in de periode 1994-2003 (geel), 2004-2013 (oranje) en 2014-2023 (rood); de witte stippen zijn locaties waar in de periode 1994-2003 (groot), 2004-2013 (middel) en 2014-2023 (klein) geen veldspitsmuizen zijn aangetroffen (bron: Zoogdiervereniging)

Uit de braakbaldatabase van de Zoogdiervereniging lijkt er mogelijk sprake te zijn van een lichte uitbreiding van veldspitsmuis in het westen van Zeeuws-Vlaanderen. In noordoost-Overijssel/zuidoost-Drenthe liggen alle recente waarnemingen van de soort binnen het

Figuur 6 Verspreiding van de veldspitsmuis in noordoost-Overijssel/zuidoost-Drenthe op basis van braakbalvondsten in de periode 1994-2003 (geel), 2004-2013 (oranje) en 2014-2023 (rood); de witte stippen zijn locaties waar in de periode 1994-2003 (groot), 2004-2013 (middel) en 2014-2023 (klein) geen veldspitsmuizen zijn aangetroffen (bron: Zoogdiervereniging)

bekende verspreidingsgebied, maar aangezien er in zuidoost-Drenthe de afgelopen 10 jaar bijna geen locaties zijn bemonsterd, is het onduidelijk hoe het hier momenteel voorstaat met de veldspitsmuis en of er zich recent veranderingen hebben voorgedaan. Een opgave voor de komende jaren is met name in het verspreidingsgebied van de veldspitsmuis in oost-Nederland zoveel mogelijk kerkuillocaties te bemonsteren.

NEM Verspreidingsonderzoek Muizen Dick Bekker, Neeltje Huizenga en Martijn van Oene